

نمونه‌های بارز اتمام حجت با غدیر

غلامعلی غدیری

پرونده علمی غدیر تا کنون دوران بی‌وقفه هزار و چهارصد ساله‌ای را پشت سر گذاشته که طی آن امر پیامبر (ص) بر پشتیبانی دائمی از غدیر به اجرا در آمده است. این اقدامات، برای نسلهای آینده‌ای که شاید صدها سال دیگر قدم به این جهان می‌گذاشتند و باید حقیقت غدیر برای اطلاع آنان در صفحات تاریخ ثبت می‌شد.

دفاع مقدس از حریم غدیر

تاریخچه دفاع از غدیر، دلیر مردان علم را در خود جای داده که در هر زمانی به اقتضای آن و در هر مکانی طبق شرایط آن، با اسلحه استدلالهای قاطع ولایت که پشتیبانش پروردگار است دشمنان زبون و رنگ به رنگ ولایت را در صحنه بحثهای علمی شکست داده و نام تشیع و غدیر را در گستره جهان بلند آواز و سرافراز ساخته‌اند.

نمونه‌های بارز این احتجاجات و استدلالها و یادآوریهایی غدیر توسط خود ائمه و اصحابشان صورت گرفته است. تمام روایانی که در طول هزار و چهارصد سال حدیث غدیر را روایت کرده‌اند نیز بگونه‌ای جهاد خود را در این رابطه به نمایش گذاشته‌اند. در مواردی حتی خود دشمن اقرار به غدیر نموده و از انکار آن عاجز مانده است.

امروزه دامنه این احتجاجات از کتابها و جلسات بالاتر رفته و در کنفرانسها و بصورت برنامه‌های رادیویی و تلویزیونی و حتی در اینترنت مطرح شده است.

فهرستی از این احتجاجات و اتمام حجتها که بخشی از صدها هزار مورد آن است تقدیم می‌شود.

۱. اتمام حجت خداوند تعالی با غدیر

اصل واقعه غدیر یک اتمام حجت الهی بر بشریت و ادامه اتمام حجت‌های خداوند با ارسال پیامبران بود. پس از غدیر نیز پروردگار قادر متعال - به عنوان مهر تائید و امضای ربوبی - در چندین مقطع حساس، با ید قدرت خود نشان داد که از هیچکس هیچ عذری درباره اعتقاد به غدیر و ابلاغ آن به نسلهای آینده پذیرفته نیست و مخالفت با غدیر شمشیر کشیدن در برابر خالق جهان است. این موارد چنین است:

۱. عذاب آسمانی بر حارث فهری در غدیر ۱
۲. ظهور جبرئیل در غدیر ۲
۳. ندای آسمانی در غدیر ۳
۴. ظهور پیامبر ۹ پس از سقیفه برای غدیر در مدینه ۴
۵. بلای الهی بر منکرین غدیر در کوفه ۵

۲. اتمام حجت پیامبر (ص) با غدیر

غدیر اتمام حجتی از سوی پیامبر (ص) بر مسلمانان بود. پس از آن در فاصله هفتاد روزه تا رحلت نیز چند بار آنحضرت با غدیر اتمام حجت نمودند و با این اقدامات سندیت دائمی غدیر را برای آینده‌های بلند مدت مسلمین تثبیت فرمودند. ذیلاً نمونه‌هایی از این موارد ذکر می‌شود:

۱. بر چادر نشینان اطراف مدینه ۶
۲. بیان هدف از غدیر ۷
۳. در پاسخ منافقین ۸
۴. معرفی عید غدیر به نسلهای آینده ۹
۵. غدیر و خانه‌نشینی امیرالمؤمنین (ع) ۱۰

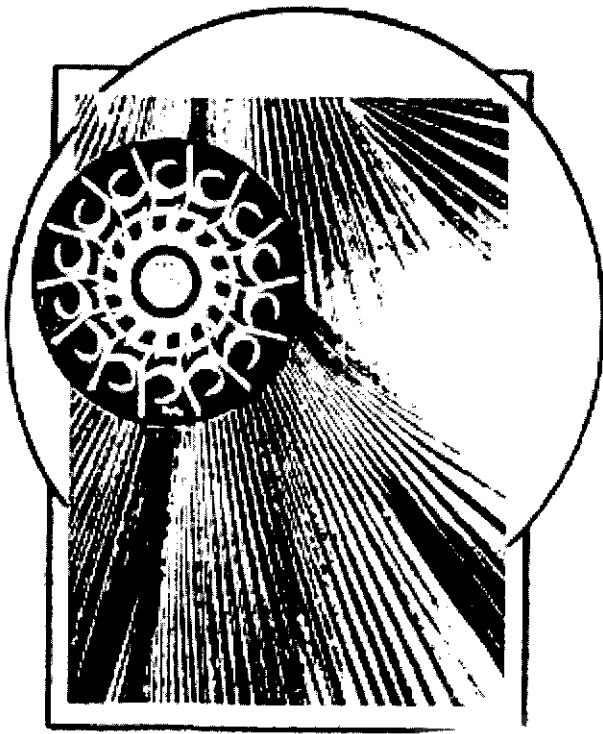
۳. اتمام حجت حضرت زهرا (س) با غدیر

از اولین مواردی که حدیث غدیر به عنوان پاسخ دندان شکن در مقابل غاصبین خلافت مطرح شد توسط حضرت صدیقه کبری فاطمه زهرا (س) در فاصله ۷۵ روز عمر آنحضرت پس از رحلت پیامبر (ص) بود. این در حالی بود که اهل سقیفه با تمام قوا صاحب غدیر را مورد حمله قرار داده بودند، و بجز سلمان و ابوذر و مقداد همه او را تنها گذاشته بودند. در این میان فاطمه زهرا (س) با سوزی که از مظلومیت غدیر داشت تا مرز شهادت خود و فرزندش محسن (ع) پیش رفت و نام غدیر را تا امروز پا بر جا نگاه داشت. موارد اتمام حجت حضرت زهرا (س) چنین است:

۱. کنار قبور شهدای احد ۱۱
۲. هنگام آتش زدن در خانه ۱۲
۳. برای دخترش ام کلثوم ۱۳
۴. در روزهای آخر عمر در پاسخ به یاران سقیفه ۱۴

۴. اتمام حجت امیرالمؤمنین (ع) با غدیر

سزاوارترین کسی که احتجاج با غدیر حق او بوده صاحب آن امیرالمؤمنین (ع) است، و مناسب‌ترین اوقات برای اتمام حجت با

غدیر روزهای آغازین غصب خلافت و دوران حیات آنحضرت است. بهمین جهت از همان روزهای اول رحلت پیامبر(ص) غدیر بصورت تبلیغ، احتجاج، مناشده و مناظره با حضور شخص امیرالمؤمنین(ص) مطرح شد.

آنحضرت در زمان ابوبکر و عمر چندین مورد با حضور مردم و بطور خصوصی، مسئله غدیر را مطرح کردند. در شورایی که پس از قتل عمر برای تعیین خلیفه تشکیل شد و هنگام بیعت مردم با عثمان و در زمان عثمان نیز بارها غدیر را مطرح فرمودند.

با آغاز خلافت ظاهری امیرالمؤمنین(ع)، آنحضرت در میدان جنگ جمل با غدیر احتجاج کردند. جنگ صفین بجهت کارایی غدیر بود که در نامه‌های حضرت به معاویه، و در خود میدان جنگ بارها مطرح شد.

در دوران پنج ساله حکومت ظاهری حضرت مجلس بزرگی در میدان اصلی کوفه تشکیل شد و حقیقت بزرگ غدیر برای عموم مردم تبیین شد. در زمان حضرت غدیر رسماً عید گرفته شد و سخنرانی مفصلی درباره عظمت این روز از سوی حضرت ایراد شد. امیرالمؤمنین(ع) در روزهای آخر عمر، نوشته‌های آماده کردند که هر جمعه بر مردم خوانده شود و در آن با غدیر استدلال کردند، و بالأخره امیرالمؤمنین(ع) به‌عنوان بالاترین فضیلت خود غدیر را مطرح کردند.

فهرستی از موارد اتمام حجت حضرت با غدیر چنین است:

- ۲۵ . در بیان «امرنا صعب مستصعب» ۴۲
- ۲۶ . بعنوان بالاترین منقبت خود ۴۳
- ۲۷ . در مفاخره با امام حسین(ع) ۴۴
- ۲۸ . منصوب شدگان غدیر ۴۶
- ۳۹ . در هفتاد فضیلت انحصاری حضرت ۴۷
- ۳۰ . اتمام حجت بر کوتاهی‌کنندگان در غدیر ۴۸
- ۳۱ . همه مردم شاهد بر غدیر ۴۹

۵ . اتمام حجت ائمه(علیهم السلام) با غدیر
تا روزی که امیرالمؤمنین(ع) در قید حیات بودند بعنوان کسی که در غدیر بر فراز دستان پیامبر(ص) قرار گرفته و اینک شخصاً در برابر دیدگان مردم است معرف عینی غدیر بودند و حضور آنحضرت بمعنای حضور غدیر بود.

پس از شهادت آنحضرت، ائمه(علیهم السلام) از یک سو صاحبان غدیر بودند که در غدیر برای ایشان نیز بیعت گرفته شده بود، و از سوی دیگر بعنوان مدافعان و حافظان غدیر در برابر دشمنان آن بودند. تبیین و استدلال و احتجاجات ائمه، سنگر غدیر را برای آینده‌ای که تا امروز چهارده قرن از آن گذشته در برابر سقیفه محکم می‌ساخت و دوستان غدیر را از اسرار عمیق آن آگاه می‌نمود.

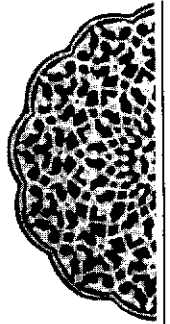
آنچه توسط ائمه(علیهم السلام) درباره غدیر مطرح شده سر نخ و سرآغاز بحثهای علمی است که در قرون بعد مورد گفتگو و مناظره قرار گرفته است. با توجه به مخاطبان گوناگون از دوست و دشمن که در برابر ائمه(علیهم السلام) قرار داشته‌اند، به فراخور حال همه آنان در کلام ائمه: مطالبی درباره غدیر بچشم می‌خورد. ذیلاً مواردی از اتمام حجت‌های ائمه(علیهم السلام) در غدیر ذکر می‌شود.

۱. اتمام حجت امام حسن مجتبی(ع) با غدیر

- ۱ . هنگام صلح با معاویه در کوفه ۴۶
- ۲ . در مجلس معاویه در شام ۴۷

۲. اتمام حجت امام حسین(ع) با غدیر
- در زمان معاویه در موسم حج ۴۸

- ۱ . روز هفتم سقیفه ۱۵
- ۲ . در روزهای آغازین غصب خلافت در مسجد پس از ملاقات ابوبکر و عمر ۱۶
- ۳ . در پاسخ به انصار ۱۷
- ۴ . زیر شمشیرها پس از آتش زدن در خانه ۱۸
- ۵ . در مجلس خصوصی با ابوبکر ۱۹
- ۶ . در پاسخ به سؤال ابوبکر در مسجد قبا ۲۰
- ۷ . در برابر تقاضای ابوبکر و عمر ۲۱
- ۸ . پس از قتل نماینده اجباری ابوبکر در فد ۲۲
- ۹ . در مسجد پیامبر(ص) در زمان عمر ۲۳
- ۱۰ . در شورای شش نفره پس از قتل عمر ۲۴
- ۱۱ . هنگام بیعت مردم با عثمان ۲۸
- ۱۲ . در مسجد پیامبر(ص) در زمان عثمان ۲۹
- ۱۳ . در پاسخ به طلحه در زمان عثمان ۳۰
- ۱۴ . در بیان «تبیخ الشاهد الغائب» ۳۱
- ۱۵ . در جنگ جمل ۳۲
- ۱۶ . در آغاز جنگ صفین ۳۳
- ۱۷ . در نامه معاویه ۳۴
- ۱۸ . در جنگ صفین بر فراز منبر ۳۵
- ۱۹ . در پاسخ به ادعای معاویه ۳۶
- ۲۰ . در جنگ صفین در بیان «عم یتسالون» ۳۷
- ۲۱ . در خطبه نماز جمعه در روز غدیر ۳۸
- ۲۲ . در میدان بزرگ کوفه با حضور اصحاب پیامبر(ص) ۳۹
- ۲۳ . در ماههای آخر عمر در نوشته‌های بلند ۴۰
- ۲۴ . در بیان امتیازات خاص خود ۴۱

۳. اتمام حجت امام زین العابدین (ع) با غدیر

بیان معنای غدیر ۴۹

۱. ابوذر غفاری: پیامبر (ص) شاهد من و من شاهد بر غدیر ۷۸
۲. عمار یاسر در جواب عمروعاص در صفین ۷۸
۳. حذیفه بن یمان، ناقل بلندترین داستان غدیر ۷۹
۴. حذیفه: غدیر با صدای بلند اعلام شد! ۸۰
۵. حذیفه: در غدیر من مقابل منبر نشسته بودم ۸۱
۶. یلال: چه کسی در برابر صاحب اختیار خود با دیگری بیعت می‌کند!! ۸۲

۴. اتمام حجت امام باقر (ع) با غدیر

۱. متن کامل خطابه غدیر ۵۰
۲. در پاسخ به حسن بصری ۵۱
۳. در پاسخ به سولی درباره ذکر نام اهل بیت (ع) در قرآن ۵۲
۴. درباره بی‌انصافی مردم با غدیر ۵۳
۵. تعجب از سؤال درباره معنای غدیر ۵۴
۶. انکار حقیقت بزرگ غدیر ۵۵

۷. ابوالهثیم بن تپهان: علی (ع) دلسوزترین مردم برای امت در غدیر ۸۴

۵. اتمام حجت امام صادق (ع) با غدیر

۸. ابویوب انصاری: سلام ای مولا و صاحب اختیار من! ۸۵
۹. مالک بن نویره: ای ابوبکر، بیعت غدیر را فراموش کرده‌ای؟! ۸۶
۱۰. قیس بن سعد: بعد از غدیر هیچ حجتی برابم نمانده ۸۷
۱۱. قیس بن سعد: از معلم غدیر آموخته‌ام! ۸۸
۱۲. ابوسعید خدری: پیامبر ۹ در غدیر علی ۷ را بلند کرد. ۸۹
۱۳. ابوسعید خدری: حضرت سه مرتبه فرمود: «من کنت مولاہ فعلی مولاہ» ۹۰

۱. تغافل مردم از غدیر ۵۶
۲. انکار نعمت در سقیفه ۵۷
۳. هزاران شاهد در غدیر ۵۸
۴. خوشحال بحال ثابت قدمان بر غدیر ۵۹
۵. استناد غدیر به قرآن ۶۰
۶. غدیر، پایان رسالت ۶۱
۷. شکنندگان غدیر، کفری بر کفر دیگر ۶۲
۸. جای پای پیامبر (ص) در غدیر ۶۳
۹. غدیر برای مرد و زن ۶۴
۱۰. روز عظیم تجدید پیمان ۶۵
۱۱. انتشار فوری خبر غدیر ۶۶
۱۲. معنای غدیر ۶۷

۱۴. ابی بن کعب: درباره غدیر خود را به فراموشی زده‌اید؟ ۹۱

۱۵. جابر بن عبدانصاری: در غدیر از قبایل مختلف حاضر بودند ۹۲

۱۶. جابر: غدیر از جانب خدا بود ۹۳
۱۷. حذیفه بن اسید غفاری: آلا من کنت مولاہ فعلی مولاہ ۹۴
۱۸. عبد بن جعفر: در غدیر مقابل منبر نشسته بودم ۹۵
۱۹. عبد بن عباس: بیعت علی (ع) بر گردن مردم واجب شد ۹۶
۲۰. ابن عباس: غدیر از جانب خدا بود. ۹۷
۲۱. ابن عباس: ای معاویه، از غدیر تعجب می‌کنی؟! ۹۸
۲۲. اسامه بن زید: فاصله زیادی نشده که غدیر را فراموش کرده‌ای! ۹۹

۲۳. چهل نفر از صحابه: به دلیل غدیر از کسی جز علی (ع) اطاعت نمی‌کنیم! ۱۰۰

۲۴. عدای از انصار: سلام بر تو ای صاحب اختیار ما! ۱۰۱
۲۵. چهار نفر از صحابه: با استناد به غدیر موالی علی (ع) هستیم. ۱۰۲

۲۶. عمران بن حصین: پاسخ پیامبر (ص) درباره صاحب اختیار مردم ۱۰۳

۲۷. عمران بن حصین: ای ابوبکر، روز غدیر را فراموش کرده‌ای؟! ۱۰۴

۲۸. بریده اسلمی: آیا احدی می‌تواند بر امیرالمؤمنین امیر باشد؟! ۱۰۵

۲۹. زید بن ارقم: ناقل متن کامل خطبه ۱۰۶

۳۰. زید بن ارقم: نفرین شده غدیر! ۱۰۷

۳۱. زید بن ارقم: در غدیر خدا و جبرئیل شاهد پیامبر (ص) بودند ۱۰۸

۳۲. زید بن ارقم: می‌خواهم غدیر را از زبان تو بشنوم. ۱۰۹

۳۳. براء بن عازب: در سفر حج در غدیر خم پیاده شدیم. ۱۱۰

۳۴. انس بن مالک: من در غدیر از پیامبر (ص) شنیدم. ۱۱۱

۷. استدلال اصحاب و طرفداران امیرالمؤمنین (ع) با غدیر

یکی از جلوه‌های زیبای دفاع از غدیر، اقدامات دوستان آن است. شیفتگان ولایت امیرالمؤمنین (ع) که چون پروانه گرد آن وجود مقدس طواف می‌کردند، بالاترین افتخار خود را دفاع از پایه اصیل غدیر می‌دانستند و سایر ارکان اعتقادی خود را بر آن استوار می‌دیدند. لطافت خاصی از گفته‌های حساب شده و ریشه‌دار اصحاب امیرالمؤمنین (ع) درباره غدیر دیده می‌شود و موقعیت‌های حساسی در آنها بچشم می‌خورد که راهگشای موارد بسیاری از بحث‌های علمی در

۶. اتمام حجت حضرت موسی بن جعفر (ع) با غدیر

۱. ماجرای مشهور و معروف غدیر ۶۸
۲. ولایت همه خلائق با ماست ۶۹
۳. دشمنان غدیر در روز قیامت ۷۰

۷. اتمام حجت امام رضا (ع) با غدیر

۱. عقلهای مردم کجا و مقام بلند امامت؟! ۷۱
۲. روایت غدیر به نقل از همه امامان ۷۲
۳. جشن غدیر توسط امام رضا (ع) ۷۳

۸. اتمام حجت امام علی نقی (ع) با غدیر

۱. زیارت نامه غدیر ۷۴
۲. قرآن موافق با غدیر، غدیر موافق با قرآن ۷۵

۹. اتمام حجت امام حسن عسکری (ع) با غدیر

۱. منت خداوند بر مردم با غدیر ۷۶
۲. غدیر، معرف حزب ۷۷

۶. احتجاج اصحاب پیامبر (ص) با غدیر

اصحاب پیامبر (ص) حاضران در غدیر بوده‌اند و بعنوان شاهد ماجرا از یک سو و یاران پیامبر (ص) از سوی دیگر مطرح هستند. در نگاهی دیگر اصحاب پیامبر (ص) در نظر مخالفین غدیر جایگاه ویژه‌ای دارند و در عدالت آنان تردیدی ندارند، اگر چه دوستان غدیر این مطلب را قبول ندارند. اینک اگر گروهی از صحابه درباره غدیر شهادت دهند باید آن را دلیلی عظیم بر حقانیت آن دانست و پاسخ دندان شکنی به مخالفان خواهد بود.

موارد مختلفی که اصحاب پیامبر (ص) غدیر را مطرح کرده‌اند به اهمیت آن می‌افزاید چه آنکه اکثراً در موقعیتهایی که صورت مناظره و اتمام حجت داشته و حتی از نظر اجتماعی برایشان مسئله ساز بوده، به گفتن حقیقت مبادرت ورزیده‌اند و از کتمان آن اجتناب کرده‌اند. مواردی از احتجاج اصحاب پیامبر (ص) با غدیر چنین است:

آینده‌های غدیر بوده است.

نومه‌هایی از آن چنین است:

۱. سلیم بن قیس، اولین مبلغ غدیر در فرهنگ مکتوب ۱۱۲
۲. اصعب بن نباته، منادی غدیر در صفین ۱۱۳
۳. زید بن صوحان در جنگ جمل: بخاطر غدیر شهید می‌شوم. ۱۱۴
۴. عبدالرحمن بن ابی‌لیلی: آیا با وجود غدیر می‌شود بگویم...؟! ۱۱۵
۵. عبدالرحمن بن ابی‌لیلی: در غدیر پیامبر (ص) علی (ع) را در مقابل دیدگان مردم آورد. ۱۱۶
۶. برد همنانی: از معاویه و اصحابش بر غدیر اقرار گرفتیم. ۱۱۷
۷. محمد جمیری: اقرار معاویه به غدیر ۱۱۸
۸. عمرو بن میمون: در غدیر نام علی (ع) به صراحت برده شد. ۱۱۹
۹. شریک: به دلیل غدیر، هر کس علی (ع) را نشناسد در آتش است ۱۲۰

۱۰. زید بن علی بن الحسین (ع): غدیر، نصب علامت خلوند برای روز اختلاف ۱۲۱

۸. اتمام حجت زنان با غدیر

حضرت فاطمه زهرا (س) در مقام عصمت و مرتبه سیده نساء العالمین، اولین مدافع غدیر بودند چنانکه ذکر شد. زنان نیز بعنوان نیمی از مخاطبان «من کنت مولاة فعلی مولاة» در اعتقاد به غدیر و دفاع از آن وظیفه دارند. همانگونه که ولایت صاحب غدیر بر مردان و زنان یکسان است وظیفه این دو گروه نیز در برابر او یکسان است. در طول تاریخ نیمی از عند میلیاردری شیعیان و دوستان امیرالمؤمنین (ع) را زنان تشکیل داده‌اند و در اعتقاد به آن حضور داشته‌اند. در موقعیت‌های دفاعی غدیر، بنابر شرایط مختلف زمانها، به موارد شاخصی برمی‌خوریم که زنان از غدیر دفاع کرده‌اند و در برابر دشمنانی همچون معاویه اتمام حجت کرده‌اند، و این حاکی از آن است که دفاع از ولایت در هر شرایطی بر مرد و زن واجب است. سه نمونه از این موارد ذیلاً ذکر می‌شود:

۱. ام سلمه: حاضر در غدیر ۱۲۲
۲. خولة حنقیه: بخاطر غدیر مورد غضب سقیفه قرار گرفتیم. ۱۲۳
۳. دارمیة: ولایت علی (ع) را بخاطر غدیر پذیرفته‌ام. ۱۲۴

۹. اقرارهای مخالفین غدیر

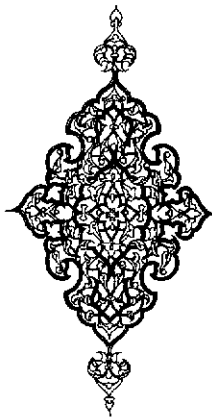
سرعت و وسعت انتشار خبر غدیر به قدری حیرت‌انگیز بود که باعث شد تلاشهای مذبحخانه دشمن برای مخفی کردن آن ناکام بماند و در حکومت ضد غدیر هم ذکر آن علناً شنیده می‌شد. در چنین شرایطی مخالفین غدیر نیز مورد سؤال قرار می‌گرفتند و درباره غدیر از آنان پرسیده می‌شد و آنان چاره‌ای جز اقرار نداشتند. ارزش این اقرارهای خصم در بحثهای علمی غدیر بر احدى پوشیده نیست و نزدیکترین راه برای اثبات غدیر است. اقرارهای دشمنان اولیه غدیر در قرنهای بعد بصورت کتابهایی که مخالفین غدیر نوشتند و در آنها حدیث غدیر را با اسناد معتبر نقل کردند جلوه نمود. این سیر تا آنجا پیشرفت که عده‌ای از مؤلفین مخالف به جمع‌آوری اسناد و متون مربوط به غدیر در ضمن کتابهایشان و یا بصورت کتابهای مستقل پرداختند و جای هرگونه شک و اشکال در این زمینه را تا ابد مسدود نمودند. در این فصل نمونه‌هایی از اقرارهای مخالفان غدیر ذکر می‌شود.

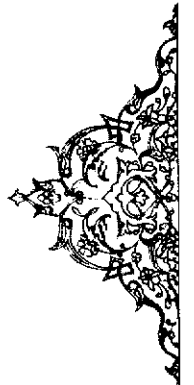
۱. اقرار ابلیس درباره غدیر ۱۲۵
۲. ابوبکر: چیزی بعد از غدیر تغییر نیافته! ۱۲۶
۳. عمر بن خطاب: علی بعنوان امام ما منصوب شد! ۱۲۷
۴. ابوهیریه: در غدیر آیه «الیوم اکملت...» نازل شد. ۱۲۸

۵. ابوهیریه: در غدیر حاضر بودم. ۱۲۹
  ۶. ای ابوهیریه، ولایت دشمن غدیر را پذیرفته‌ای؟! ۱۳۰
  ۷. سعد بن ابی‌وقاص: غدیر بالاترین فضیلت علی است. ۱۳۱
  ۸. سعد بن ابی‌وقاص: منادی در غدیر ندا داد: من کنت مولاة... ۱۳۲
  ۹. سعد بن ابی‌وقاص: ای معاویه، من از پیامبر شنیدم! ۱۳۳
  ۱۰. عمروعاص: غدیر پاسخ معاویه ۱۳۴
  ۱۱. حسن بصری و اعتراف به غدیر ۱۳۵
  ۱۲. عمر بن عبدالعزیز: غدیر برای خودم روایت شده ۱۳۶
  ۱۳. ابوحنیفه: خودم غدیر را روایت کرده‌ام!! ۱۳۷
  ۱۴. مامون: غدیر، خلافت علی بر ابوبکر و عمر را ثابت می‌کند. ۱۳۸
  ۱۵. مامون: اقرار به غدیر در نامه‌ای به بنی هاشم ۱۳۹
- آنچه در این مقاله ذکر شد فهرستی از اتمام حجت‌های مهمی بود که با غدیر صورت گرفته است. تحقیق و مطالعه این موارد می‌تواند تا همین کننده معرفتی عمیق نسبت به زوایای مسئله غدیر باشد.

پاورقی:

- ۱- بحارالانوار: ج ۳۷ ص ۱۳۶، ۱۶۲، ۱۶۷، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۵۶، ۱۲۹، ۱۳۴، القدر: ج ۱ ص ۱۹۳.
- ۲- بحارالانوار: ج ۳۷ ص ۱۲۰، ۱۶۱، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۸۵، ۱۳۶.
- ۳- اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۵۳.
- ۴- بحارالانوار: ج ۴۱ ص ۲۲۸.
- ۵- بحارالانوار: ج ۳۱ ص ۴۴۷، ج ۴۷ ص ۱۹۹، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۸۹، ۴۹۰، القدر: ج ۱ ص ۹۳.
- ۶- بحارالانوار: ج ۴۰ ص ۵۴ ح ۸۹.
- ۷- اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۲۶ ح ۵۲۵.
- ۸- اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۵۳.
- ۹- بحارالانوار: ج ۳۷ ص ۵۴ ح ۱۰۹، ۲.
- ۱۰- اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۱۱ ح ۴۶۵.
- ۱۱- بحارالانوار: ج ۳۶ ص ۲۵۲، القدر: ج ۱ ص ۱۹۷، اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۱۲ ح ۴۷۳.
- ۱۲- بحارالانوار: ج ۲۸ ص ۲۰۵.
- ۱۳- القدر: ج ۱ ص ۱۹۷.
- ۱۴- بحارالانوار: ج ۴۳ ص ۱۶۱، دلائل الامامة: ص ۳۸، خصال: ص ۱۷۳.
- ۱۵- اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۸ ح ۷۲، روضة کافی: ص ۲۷.
- ۱۶- بحارالانوار: ج ۲۸ ص ۲۴۸.
- ۱۷- بحارالانوار: ج ۲۸ ص ۱۸۶، اثبات الهیة: ج ۲ ص ۱۱۵.
- ۱۸- بحارالانوار: ج ۲۸ ص ۲۷۳.
- ۱۹- بحارالانوار: ج ۲۹ ص ۱۸-۳.
- ۲۰- بحارالانوار: ج ۴۱ ص ۲۲۸.
- ۲۱- بحارالانوار: ج ۲۹ ص ۳۵-۳۷.
- ۲۲- بحارالانوار: ج ۲۹ ص ۴۶-۶۲.
- ۲۳- کتاب سلیم بن قیس: حدیث ۱۴.
- ۲۴- بحارالانوار: ج ۲۱ ص ۳۳۲، ۳۵۱، ۳۷۳، ۳۸۱.
- ۲۵- بحارالانوار: ج ۳۱ ص ۳۶۱.
- ۲۶- بحارالانوار: ج ۳۱ ص ۴۱۰-۴۱۲.
- ۲۷- بحارالانوار: ج ۳۱ ص ۴۱۶-۴۱۷.
- ۲۸- کتاب سلیم بن قیس: حدیث ۱۱.
- ۲۹- القدر: ج ۱ ص ۱۸۶.
- ۳۰- بحارالانوار: ج ۳۲ ص ۲۸۸.
- ۳۱- کتاب سلیم: حدیث ۲۵.
- ۳۲- کتاب سلیم: حدیث ۲۵.
- ۳۳- بحارالانوار: ج ۲۸ ص ۳۲۸ ح ۳۹.
- ۳۴- مناقب ابن شهر آشوب: ج ۳ ص ۸۰.
- ۳۵- بحارالانوار: ج ۹۴ ص ۱۱۴-۱۱۵.
- ۳۶- بحارالانوار: ج ۳۱ ص ۴۴۷، ج ۳۷ ص ۱۹۹، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۸۹، ۴۹۰، القدر: ج ۱ ص ۹۳.
- مستند احمد: ج ۱ ص ۸۴، شرح نهج البلاغه: ج ۱ ص ۳۶۱، ج ۴ ص ۴۸۸، تاریخ ابن عساکر: ج ۳ ص ۵۰.
- ۳۷- بحارالانوار: ج ۳۰ ص ۱۴.
- ۳۸- بحارالانوار: ج ۳۹ ص ۳۳۶ ح ۵.

- ۳۹- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۲۴۳، تفسیر فرات کوفی: ص ۵۶.
- ۴۰- کتاب سلیم: حدیث ۶۰.
- ۴۱- فضائل شائلن: ص ۸۴.
- ۴۲- کتاب سلیم بن قیس: حدیث ۸.
- ۴۳- بخاراالتوار: ج ۳۱ ص ۴۳۳.
- ۴۴- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۱۱ ص ۴۶۵.
- ۴۵- بخاراالتوار: ج ۳۸ ص ۲۴۰.
- ۴۶- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۸۸ ص ۳۶۰، بخاراالتوار: ج ۱۰ ص ۱۳۹.
- ۴۷- بخاراالتوار: ج ۴۴ ص ۷۵.
- ۴۸- کتاب سلیم: حدیث ۲۶.
- ۴۹- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۳۳ ص ۱۳۹.
- ۵۰- بخاراالتوار: ج ۲۷ ص ۲۰۱ ص ۸۶، احتجاج: ج ۱ ص ۶۶.
- ۵۱- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۴۰ ص ۳۴.
- ۵۲- بخاراالتوار: ج ۳۵ ص ۳۱۱.
- ۵۳- بخاراالتوار: ج ۲۱ ص ۲۳۹.
- ۵۴- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۳۴ ص ۱۴۰.
- ۵۵- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۳۴ ص ۵۸۴.
- ۵۶- اثبات الهیانه: ج ۱ ص ۵۲۶ ص ۲۸۵.
- ۵۷- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۶۴ ص ۷۳۶.
- ۵۹- بخاراالتوار: ج ۲۷ ص ۱۴۰ ص ۳۳.
- ۶۰- بخاراالتوار: ج ۲۳ ص ۱۰۳.
- ۶۱- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۴ ص ۷.
- ۶۲- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۷ ص ۱۸.
- ۶۳- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۶ ص ۶۷ ص ۸۷.
- ۶۴- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۷۸ ص ۳۲۷.
- ۶۵- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۲ ص ۹۱.
- ۶۶- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۲۲ ص ۵۰۵.
- ۶۷- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۲۶ ص ۵۳۵.
- ۶۸- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۴۲.
- ۶۹- بخاراالتوار: ج ۴۸ ص ۱۴۷.
- ۷۰- بخاراالتوار: ج ۶ ص ۵۳.
- ۷۱- غیبت نعمانی: ص ۲۱۸ ص ۶.
- ۷۲- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۰۳ ص ۴۲۵.
- ۷۳- عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۲۲۴-۲۲۱.
- ۷۴- بخاراالتوار: ج ۹۷ ص ۳۶۰، مصباح المتجهد: ص ۶۹۱.
- ۷۵- بخاراالتوار: ج ۲ ص ۲۲۶ ص ۳.
- ۷۶- بخاراالتوار: ج ۵۰ ص ۲۱.
- ۷۷- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۳۹ ص ۶۰۶.
- ۷۸- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۹۳ ص ۷۶.
- ۷۹- بخاراالتوار: ج ۲۳ ص ۳۰.
- ۸۰- بخاراالتوار: ج ۲۸ ص ۹۸ ص ۳۷ ص ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۴۵۴، ۴۵۶.
- ۸۱- بخاراالتوار: ج ۲۸ ص ۹۸، اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۷۱.
- ۸۲- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۹۳-۱۹۴.
- ۸۳- مثالب النواصب: تالیف ابن شهر آشوب (نسخه خطی): ص ۱۳۴-۱۳۵.
- ۸۴- بخاراالتوار: ج ۲۸ ص ۲۰۰.
- ۸۵- التذیر: ج ۱ ص ۱۸۸.
- ۸۶- نزهاالکرام (رزی): ج ۱ ص ۳۰۱-۳۰۲.
- ۸۷- بخاراالتوار: ج ۲۹ ص ۱۶۶-۱۶۸.
- ۸۹- کتاب سلیم: حدیث ۳۹.
- ۹۰- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۲۳-۱۲۴.
- ۹۱- بخاراالتوار: ج ۲۸ ص ۲۲۳.
- ۹۲- التذیر: ج ۱ ص ۲۰۵.
- ۹۳- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۲۰ ص ۴۹۸.
- ۹۴- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۷۱ ص ۳۰۹.
- ۹۵- کتاب سلیم حدیث ۴۲، بخاراالتوار: ج ۳۳ ص ۲۶۶.
- ۹۶- عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۶۳.
- ۹۷- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۲۰ ص ۴۹۸.
- ۹۸- کتاب سلیم: حدیث ۴۲.
- ۹۹- بخاراالتوار: ج ۲۹ ص ۹۲.
- ۱۰۰- بخاراالتوار: ج ۲۸ ص ۲۵۹ ص ۴۲.
- ۱۰۱- التذیر: ج ۱ ص ۱۸۷-۱۹۱، اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۲۱۳ ص ۶۹.
- ۱۰۲- عوالم العلوم: ج ۳/۱۵ ص ۲۵۷ ص ۳۶۴.
- ۱۰۳- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۷۳ ص ۸۰۳.
- ۱۰۴- مناقب ابن شهر آشوب: ج ۲ ص ۲۵۲.
- ۱۰۵- مناقب ابن شهر آشوب: ج ۲ ص ۲۵۲.
- ۱۰۶- العدد القویه: ص ۱۶۹، التحصین: ص ۵۷۸، الصراط المستقیم: ج ۱ ص ۳۰۱.
- ۱۰۷- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۲۷ ص ۱۶۸.
- التذیر: ج ۱ ص ۹۳.
- ۱۰۸- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۵۲.
- ۱۰۹- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۴۹.
- ۱۱۰- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۶۸، ۱۴۹، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۱۰۶.
- ۱۱۱- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۴۷ ص ۱۷۹.
- ۱۱۲- کتاب سلیم: حدیثهای ۱۱۸، ۱۱۴، ۱۲۵، ۲۶، ۳۹، ۴۲، ۵۵، ۶۰.
- ۱۱۳- التذیر: ج ۱ ص ۲۰۳.
- ۱۱۴- بخاراالتوار: ج ۳۳ ص ۱۸۸ ص ۱۳۸.
- ۱۱۵- بخاراالتوار: ج ۲۹ ص ۵۸۲ ص ۱۶.
- ۱۱۶- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۰۴ ص ۴۲۸.
- ۱۱۷- التذیر: ج ۱ ص ۲۰۱.
- ۱۱۸- بخاراالتوار: ج ۳۳ ص ۲۵۹.
- ۱۱۹- بخاراالتوار: ج ۴۰ ص ۶۸ ص ۱۰۴، اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۸۷ ص ۲۵۸.
- ۱۲۰- المسترشد: ص ۲۷۰ ص ۸۱.
- ۱۲۱- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۳۴ ص ۱۴۱.
- ۱۲۲- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۴۹ ص ۶۵۲.
- ۱۲۳- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۳۲ ص ۱۷۰، بخاراالتوار: ج ۲۹ ص ۴۶۰.
- ۱۲۴- التذیر: ج ۱ ص ۲۰۸، اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۲۲۲ ص ۱۱۴، بخاراالتوار: ج ۳۳ ص ۲۶۰ ص ۵۳۲.
- ۱۲۵- بخاراالتوار: ج ۳۹ ص ۱۶۲ ص ۱.
- ۱۲۶- بخاراالتوار: ج ۴۱ ص ۲۲۸.
- ۱۲۷- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۲۰۱ ص ۱۰۱۵.
- ۱۲۸- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۸.
- ۱۲۹- التذیر: ج ۱ ص ۲۰۳.
- ۱۳۰- بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۹۹، اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۷۹ ص ۸۵۸.
- ۱۳۱- کتاب سلیم: حدیث ۵۵، اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۹۶.
- ۱۳۲- بخاراالتوار: ج ۴۰ ص ۴۱.
- ۱۳۳- احقاق الحق: ج ۳ ص ۳۲۴.
- ۱۳۴- التذیر: ج ۱ ص ۲۰۲.
- ۱۳۵- اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۸۵ ص ۹۰۰.
- ۱۳۶- التذیر: ج ۱ ص ۲۱۰.
- ۱۳۷- کشف المهم: ص ۱۸۸.
- ۱۳۸- التذیر: ج ۱ ص ۲۱۰.
- ۱۳۹- التذیر: ج ۱ ص ۲۱۲.
۱. بخاراالتوار: ج ۳۷ ص ۱۲۶، ۱۶۲، ۱۶۷، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۵۶، ۵۷، ۱۲۹، ۱۴۴، التذیر: ج ۱ ص ۱۹۳.
۲. بخاراالتوار: ج ۲۷ ص ۱۲۰، ۱۶۱، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۸۵، ۱۲۶.
۳. اثبات الهیانه: ج ۲ ص ۱۵۳.
۴. بخاراالتوار: ج ۴۱ ص ۲۲۸.
۵. بخاراالتوار: ج ۳۱ ص ۴۴۷، ج ۳۷ ص ۱۹۹، عوالم: ج ۳/۱۵ ص ۸۹، ۳۹۰، التذیر: ج ۱ ص ۹۳.

